

LIRNIK WIOSKOWY

DODATEK DO „DRUŻYNY“

POŚWIĘCONY UMUZYKALNIENIU WSI POLSKIEJ.

Z dziejów pieśni.

Świat dzisiaj z duszą wygasła i starą,
Niegdyś był śpiewny, jak ogród na wiosnę;
Człowiek w tym świecie czuł fibry*) radosne,
Oczy mu tlały zapalem i wiarą,
A choć go życie zraniło boleśniej,
To miał na leki śpiewaków i pieśni.

Wątle niemowlę, uśpione w kolebce,
Na odgłos pieśni pieluszki zrywało,
Biegło śladami, które pieśniarz depce
Jakim był mąż ten i ono być chciało...
Żądzą dusz wielkich pałało to dziecię,
Więc lepiej było, niż dzisiaj na świecie.

A kiedy pieśniarz zawitał pod strzechę,
Rzesza tej strzechy szczęśliwą się czuła,
Bo ssala z piersi zachwyt i pociechę,
Ze zmierzchłych wieków srebrne nici snuła.
Zmarli w tych pieśniach wstawali z cmentarza,
Żywi cześć mieli na ustach pieśniarza,

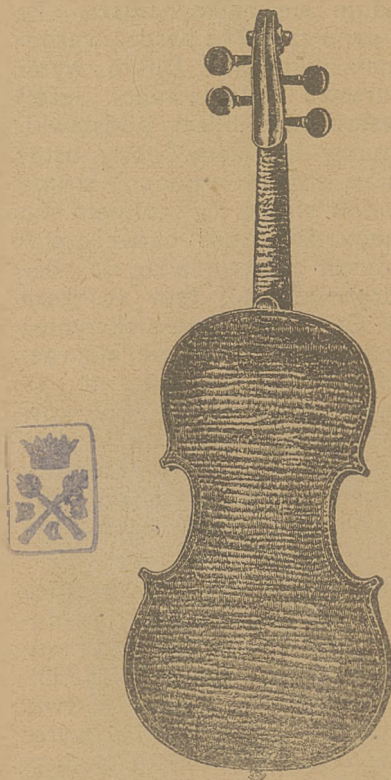
Więc ziemia cała była w pieśni kwiecie,
I wszystkie dusze porwane zapalem,
Wieniec wdzięczności składały pocie...
Dziś, gdzie są pieśni, co w sercu zbolałem
Koily rozpacz radości powiewem,
Gdzie lud, co dążył za piewcą i śpiewem?

Piewcy, ich chwala? — Stań na ich mogile:
Jak pył powietrzny proch wielkich w rozmięci.
Z oklasku tłumów zostało im tyle,
Że czasem ptaszę na kurhan przyleci
! do swych druhów żalobnie pogwarzy...
Ono ostatnie, co wielbi pieśniarzy.

Wł. Smoleński.

*) Fibry -- wzruszenia.

Instrumenty smyczkowe. (rzniete)

Skrzypce od strony tylnej.

Pochodzenie i rozwój skrzypiec. (Dokończenie).

Najważniejszą częścią w skrzypcach jest pudło rezonansowe. Do wyrobu skrzypiec musi być drzewo pierwszej jakości, bez sęków, o drobnym słoju, nie przesycone żywicą, łatwo dające się obrobić i które musi schnąć przynajmniej 5 lat. Drzewa takiego dostarczają stoki Alp, lasy Tyrolu, Szwajcarji i Szumany w Lesie Czeskim. Na wierzchnią płytę używa się

drzewa świerkowego, na spodnią i boki jaworowego. Wszystkie części w skrzypcach lepszych powinny mieć ścisły wymiar takich skrzypiec jakie budował Stradivarius, Guarneri i inni. Szyjki u skrzypiec kiedyś były krótsze, dzisiaj zaś je nieco robią dłuższe. Podstawka jest zrobiona z drzewa jaworowego; im cieńsza jest jej górna krawędź, tem ton jest ostrzejszy; wysoko sklepione skrzypce wymagają niższej podstawki aniżeli płaskie. Wewnątrz skrzypiec oprócz kłoców i listewki znajduje się belka i dusza. Te ostatnie dwie części są bardzo ważnymi organami skrzypiec. Duszę wyrabiamy z drzewa świerkowego. Jeżeli duszę wstawiamy bliżej podstawki, to otrzymamy ton jasny i ostry, ustawiona bliżej środka wzmocni strunę G, a stuszuje strunę E, cofnięta ku tyłowi, nada dźwiękom barwę ciemniejszą; dusza przyczynia się do większego drgania płyt i tem zwiększa siłę tonu. Czy lakierowanie skrzypiec wpływa na ton, tego jeszcze nie rozstrzygnięto, pewne jest tylko to, że lakier chroni skrzypce od wpływów atmosferycznych. W użyciu są dwa sposoby lakierów: olejny, któremu do zupełnego wyschnięcia potrzeba 6 miesięcy i spirytusowy szybkowsychający.

Smyczki podobnie jak skrzypce przechodziły także swą ewolucję i dopiero doskonały model stworzył Francois (Fransua) Tourte (1747-1835), odtąd z małemi zmianami dotrwał naszych czasów. Podobnie jak wyrobem skrzypiec, wyrabianiem smyczków trudniły się całe rodziny. Z Polaków wyrabiali bardzo dobre smyczki Fryderyk Kanigowski (1840 w Warszawie, a na emigracji A. Rakowski, mieszkający najpierw w Paryżu, a potem w Grenoble.

Z udoskonaleniem skrzypiec szedł i postęp gry na tymże instrumencie. Dzięki bogactwu nastrojów i dużej skali skrzypce dały możność wstawienia się wielu ludziom.

W pracy nad postępem gry skrzypcowej zasłużyli się: Arcangelo Corelli (koniec XVII w.), Guiseppe Tartini (1692-1770), Giov. Batt. Viotti

(1753-1824). Człowiek który posiadał najwyższą biegłość w grze skrzypcowej czem zresztą raczej wzbudzał podziw niż zachwyt był Nicolo Paganini (1782-1840). Oprócz wyżej wymienionych artystów skrzypków byli i inni mniej lub więcej sławni, a w ich szeregu miała i Polska swoich synów. Najwybitniejsi z polskich skrzypków znani nie tylko u nas ale i za granicą, byli: Karol Józef Lipiński (1790-1861), który stawał na turnieju skrzypcowym z Paganinim i zyskał sławę pierwszego wirtuoza. I jeżeli pierwszy odznaczył się szaloną techniką, to drugi przecudnym tonem. Lipiński, chociaż Polak, nie zupełne zrozumienie znalazł w kraju i dla tego lwią część swego życia spędził za granicą u obcych. Henryk Wieniawski skrzypek i kompozytor (1835-1880), oraz Stanisław Barcewicz ur. 1858 r. artysta wielkiej miary, który obecnie pracuje jako profesor w Konserwatorium Muzycznym w Warszawie.

Od skrzypiec pochodzi kilka instrumentów, które się od nich różnią wielkością, są to altówka, wiolonczela i kontrabas. Cztery te instrumenty tworzą grupę instrumentów smyczkowych czyli rzniętych.

Skrzypce.

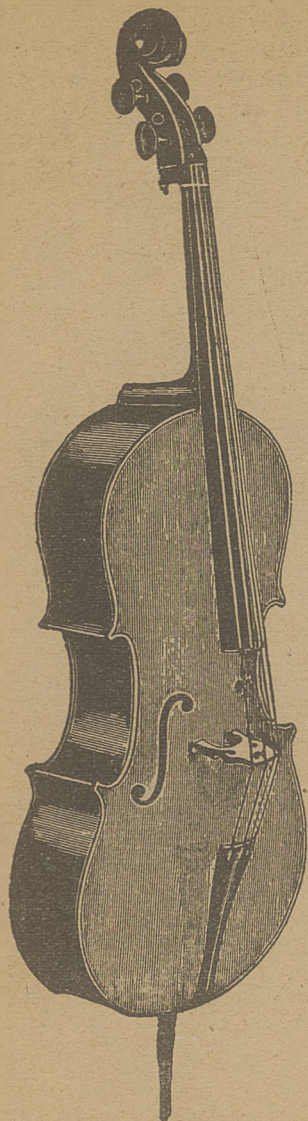
Skrzypce (violino) zajmują pierwsze miejsce w rodzinie instrumentów smyczkowych. Cztery struny są nastrojone w następującym kwintowym porządku: $g - d^1 - a^1 - e^2$. Skala tego instrumentu rozciąga się od g (małego) aż do c^4 (czterokreślnego) i wyżej. Ton skrzypiec jasny, śpiewny łatwy do koloryzowania i dynamiki,*) dobrze prowadzi kantylenę,**) łatwy do wykonywania przeróżnych rytmów i jaknajszybszych biegników.

Altówka.

Drugim instrumentem jest altówka, nieco większa od skrzypiec (viola, alto) cztery jej struny strojone również w kwintowym porządku, ale o kwintę niżej, niż skrzypce, mianowi-

*) Dynamika — cieniowanie, zależne od siły fizycznej grającego.

**) Kantylena — piosenka.

Violonczela.

cie c — g — d¹ — a¹. Skala począwszy od c (małego) do c³ (trzykresłnego). Ton altówki jest o tonie cięższym, (niby męskim) i posiada t. zw. ciemniejsze zabarwienie aniżeli skrzypce; solowy instrument występuje rzadko, a natomiast doskonale służy do wypełnienia głosów średnich w zespołach instrumentalnych.

Violonczela.

Trzecim instrumentem z kolei jest wiolonczela (Violoncello, Cello). Cztery jej struny nastrojone podobnie

jak struny altówki ale o oktawę niżej, t. j. C (wielkie), G (wielkie), d (małe) i a (małe). Głos wiolonczelowy zależy od wygodniejszego położenia nut na pięciolinji piszemy w kluczach: basowym, tenorowym i wiolj.

Kontrabas.

nowym. Ton wiolonczeli duży, donośny, a miękki nie tylko służy do wypełnienia średnich głosów, ale doskonale prowadzi melodię i zdolny jest do wykonywania zawiłych figur w szybkim tempie.

Kontrabas.

Ostatnim z tej grupy instrumentów jest *kontrabas* (Contrabass-Violone). Instrument ten również o czterech strunach, ale nastrojony w porządku kwartowym, mianowicie E_1-A_1-D-G , jednak piszemy tony kontrabasu o oktawę wyżej dla łatwiejszego czytania nut. Kontrabas spełnia w zespołach bardzo poważną rolę, ponieważ prowadzi głos basowy.

Basetla.

W wiejskich kapelach często można spotkać instrument, podobny do wiolonczeli, niekiedy różni się od niej niewielkimi wymiarami, nosi on nazwę *basetli* lub *maryny* i służy wyłącznie do akompanjamentu. Strój basetli jest taki, jak w wiolonczeli.

Do strojenia instrumentów smyczkowych używa się powszechnie kamertonu widelkowego „A”.

Z instrumentów smyczkowych oprócz tonów zwykłych można otrzymać tony sztuczne, t. zw. flażolety, o ile grający dotyka bardzo lekko struny.

Nakładając na podstawki tych instrumentów tłumik (sordino), otrzymujemy dźwięk nadzwyczaj delikatny, cichy, przytłumiony. Najmniejszych rozmiarów są tutaj skrzypce, altówka cokolwiek większa, wiolonczela już jest na tyle duża, że grający siedząc musi jej szyjkę opierać sobie o ramię, ażeby grać na kontrabasie trzeba już stać.

Skrzypce poza głosem ludzkim są najbliższym duszy naszej instrumen-

Kamerton
widelkowy.

tem, gdyż palce tutaj wprost trzymamy na strunach, to też nic dziwnego, że stały się instrumentem powszechnie ulubionym. Na nim grający może odtworzyć świat swych uczuć tak bogaty, że każdego słuchacza duch lepszy porывa, unosi-pozwala zapomnieć o troskach naszego dnia i każde życie lepszy niż życiem. Jednym słowem przez skrzypce przemawia wcielona poezja.

Nic też dziwnego że nasz lud, w którym tyle jest poezji, gra na skrzypkach od całego szeregu pokoleń. Bo też w ten instrument może włożyć każdy wyraz swego uczucia, może tak dobrze wyrazić chwile rozkosznego wesela, jak i bezgranicznego smutku, wydobyc z nich jasny promyk słońca, jak i smętkiem powleczone niebo szarego swego żywota.

J. Witczak.

Wszyscy grajcie.

*Grajcie młodzie, grajcie starce,
Na wieżbowej, na fujarce,
Graj fujarko, oj!
Życie pełne jest boleści,
Los nikogo z nas nie pęści,
Graj fujarko, graj
Niech się każda wioska ruszy,
Głos fujarki troski zgłuszy,
Graj fujarko, graj!
A gdy wszyscy wraz zagramy,
I ciemnocie się nie damy, —
Ach! fujarko graj,
Grajcie łaki, pola grajcie,
Stare bory zaśpiewajcie,
Graj fujarko graj!*

Karolina M.